

דצמבר 2017

אפליית עולים ברשות האוכלוסין וההגירה באמצעות עיכוב רישום נישואין, דת ולאום

מבוא

במאי 2017 פורסם דוח מבקר המדינה ובו פרק העוסק ברשות האוכלוסין, ההגירה ומעברי הגבול. בדוח הצביע המבקר על שורה של ליקויים הנוגעים בטיפול של רשות האוכלוסין בבקשות להעניק מעמד אזרחי לבני זוג של ישראלים. בין היתר, קבע המבקר כי מדיניות הרשות היא, לעתים, מפלה, נעדרת בסיס חוקי ונעשית בחוסר סמכות. זאת, בפרט, בנוגע למעורבות של גורמים חיצוניים כמו לשכת הקשר "נתיב", בבדיקה בדיעבד של יהדותם וזכאותם לעלייה של בני הזוג הישראלים, "בירור המתבצע רק בעניינו של מי שעלה ממדינות חבר העמים או מזרח אירופה".¹

דוח המבקר מצביע, למעשה, על יחס מפלה של רשות האוכלוסין וההגירה כלפי משפחות עולים ממדינות מסוימות, אשר זכאותם לעלייה נבדקת מחדש במהלך טיפול בבקשתם להעניק מעמד לבני זוגם. כפי שנראה להלן, בדיקה חוזרת ומפלה של יהדותם של עולים ממשיכה להתבצע על ידי רשות האוכלוסין וההגירה אף בצמתים אחרים של חייהם, ללא כל הסמכה שבחוק.

פגיעה בזכויות יחס מפלה כלפי אזרחים עולים

בחודשים האחרונים, התקבלו במרכז הסיוע של עמותת 'עיתים' פניות שונות המעידות על תופעה חוזרת ונשנית, בה פקידי רשות האוכלוסין מחזיקים את אזרחי ישראל, שהינם עולים וצאצאי עולים, כבני ערובה בכל הקשור למימוש זכויותיהם הבסיסיות ביותר.

מדובר באזרחים יהודים, שאף נישאו על ידי הרבנות הראשית לישראל, אך רשות האוכלוסין מתעלמת מכך ומסרבת לשנות את רישום מעמדם האישי ל"נישואים", בטענה שעליהם להוכיח בשנית את יהדותם. יתרה מכך, במקרים מסוימים, פקיד הרישום מסרב לרשום את צאצאיהם של אזרחים אלו כיהודים.

שלושת המקרים הבאים, שהגיעו לטיפולם של 'עיתים', מדגימות היטב את התופעה:

1. נ' ו- ד' הן שתי אחיות הרשומות כיהודיות במרשם האוכלוסין. שתיהן נישאו לבעליהן על ידי הרבנות הראשית לישראל. נישואיהם היהודיים של הוריהן, אשר עלו ארצה כיהודים לפני כ-40 שנה מברית המועצות לשעבר, אושרו על ידי בית הדין הרבני חיפה ב-1983.

לפני מספר חודשים, כשביקשה ד' לרשום את נישואיה ברשות האוכלוסין וההגירה, **נאמר לה שקיים "מידע במערכת" לפיו יש ספק ביהדותה של אימה, ולכן אין ביכולתה לשנות את המצב האישי שלה**, ואף צאצאיה לא יירשמו כיהודים עד שתוכיח את יהדותה מחדש. ד' נמצאת בימים אלו בשלב מתקדם של הריונה מבלי שהצליחה להירשם כנישואה, ומבלי להבטיח את רישום יהדותה של ילדה העתידי. אחותה, נ', ילדה לפני מספר שבועות. **בסעיף**

¹ מבקר המדינה, דוח שנתי 2017, עמ' 1019, 1054-1057.

הדת ולאום של בתה הטרייה, נכתב כי אלו "טרם נרשמו", ורשות האוכלוסין סירבה להנפיק לה תעודת לידה, בטענה שקיים ספק ביהדותה.

2. נ' עלתה עם משפחתה מברית המועצות לשעבר בשנת 1993 על סמך יהדות סבה. ב-2016, לקראת חתונתה, עברה נ' בירור יהדות על ידי בית הדין הרבני באר שבע, אשר פסק, על פי חוות דעת של שני חוקרי יהדות ולאחר עיון מעמיק בתיק משרד הפנים, שני היא אכס יהודייה. על סמך זאת, נישאה נ' ברבנות הראשית לישראל. נ' נמצאת בימים אלו בשלב מתקדם של הריונה, אך **רשות האוכלוסין מסרבת לרשום את נישואיה ואת יהדותה, בטענה שאינה יהודייה.**

3. י' עלה מאתיופיה ב-1991 במסגרת "מבצע שלמה". 3 שנים לאחר עלייתו ארצה עבר "גיוור לחומרא" בחולון, אשר אושר ב-2006 על ידי בית הדין הרבני באשקלון במסגרת הליך בירור יהדות, בו נקבע שהוא יהודי. י' נישא על ידי המועצה הדתית אשקלון. כיום, **מסרבת רשות האוכלוסין לרשום את נישואיו ואת יהדותו.**

מקרים אלו מדגישים כיצד, רשות האוכלוסין מתעלמת מתעודות ציבוריות מובהקות אודות יהדותם ונישואיהם של אזרחי מדינת ישראל, ומתעמרת ללא כל סמכות בעולים ובני עולים על ידי שימוש לרעה בכלים שברשותה. תופעה זו, אשר נראה כי עלתה לכדי מדיניות, היא חריגה חמורה מעקרון החוקיות ומכללי המנהל התקין, ומהווה גם סתירה להלכה הפסוקה לפיה פקיד הרישום אינו מוסמך לקבוע מיהו יהודי, שכן תפקידו הינו איסוף נתונים בלבד.

סיכום

אין זה מתפקידם או בסמכותם של פקידי רשות האוכלוסין וההגירה לחקור בשנית, על דעת עצמם ומיוזמתם, את יהדותם של אנשים שהוכחה יהדותם בעבר במסגרת נישואיהם כדת וכדין ברבנות הראשית לישראל ו/או בעת עלייתם ארצה מכוח חוק השבות. קשה להפריז בפגיעה העצומה ועוגמת הנפש, הנגרמים בעקבות מדיניות זו, למשפחות רבות המוצאות עצמן עומדות בפני שוקת שבורה בצמתי החיים הרגישים והקריטיים של חייהן.

מבקר המדינה הדגיש כי "על רשות האוכלוסין, ובראשה מנכ"ל הראשות, לפעול לאלתר לתיקון מכלול הליקויים"² אשר הועלו בדו"ח. לאור חומרת העניין, והפגיעה המתמשכת בזכויותיהם של אזרחי מדינת ישראל, יש להוסיף לרשימת הליקויים גם את התופעה המתוארת כאן.

² שם, עמ' 1021.